

(mindazt, ami ma már többnyire oly modorosnak tűnik a korszak műveiben, legalábbis a kisebb tehetségeknél). Hogy az egyéniség nemcsak a tömeggel mérhető, hanem lehet személyes tartalma, s így közösségi távlatot is kaphat, az fel sem merül a szerzőben. Mindennél többre tartja a hősies pesszimizmus vállalásából adódó morális fölényérzést, az „átlagember” (a kötet egyik árulkodóan gyakori szava!) fölé emelő kiválasztottságot. A nézetrendszerén belül logikus megállapításokkal szemben kételytelen. A kívülállónak viszont legalábbis vitathatónak tűnhet, mikor például azt írja: „Bárki dönthet úgy, hogy nem akar gyereket, és többnyire a gazdag, fejlett társadalmak felelősen gondolkodó és érzékeny tagjai jutnak ilyen döntésre.”

Valóban hősies férfiaság lenne ez, és nem inkább finnyás életidegenség? Az emberi parányiság vággyá érlelt belátása, amely „porszem, azaz kicsi és jelentéktelen akar lenni, sőt legszívesebben teljesen eltűnne”, valóban az illúziótlan igazságot képviseli (hősies fokon), vagy csupán a személyes felelősséget hátrítja el magától?

STURM LÁSZLÓ

*(Fordította Romhányi Török Gábor,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006,
264 oldal, 1800 Ft)*

Cs. SZABÓ LÁSZLÓ:

Kis népek hivatása

Arra gondoltam, hogy legyőzőm a szkepticizmust. Felülemelkedem saját kételyeimben, és megpróbálok a lelkes, elkötelezett olvasó és egyben recenzens szerepében, ha nem is tündökölni, de felfényleni. Minderre hirtelen, Cs. Szabó Lászlótól olvasván igencsak szükségem lett, mondhatni, minden jártányi erőmet és olvasói igyekezetemet össze kellett szednem, hogy 20. századunk szellemi nagyságával lépést tartsak, tarthassak.

De nem ez okozta fenti állapotom illetően tendálását; sokkal inkább az előbb lopakodó, kicsivel később egyre módszeresebbé váló kétely, hogy vajon mégis, végső soron kinek és miért e válogatás ettől a méltatlanul elfeledett írótól, esszéistától, a Magyar Rádió egykori irodalmi szerkesztőjétől? Mindenkinek és keveseknek természetesen, ahogy az lenni szokott. Ahogy lenni „szokva van”, s ezzel csak annak a hitetlen hitnek lelki nyomatát akarom valamelyest érzékeltetni, ami a kötetrel való találkozás és az ebből kibomló párbeszéd során megfogalmazódott bennem. A Gutenberg-galaxis szabályai szerint: e könyv (is) mindenkié. Bennem meg hallgasson a szkeptikus!

Cs. Szabó László életében sem vált klasszikussá, sem íróként, sem esszéistaként. Pedig munkáiból vilá-

gosan látszik, hogy tudós műveltségű, élvezetes stílussal felvértezett írástudó, akit hagyományosan a Nyugat második nemzedékéhez sorolnak. Befogadják, elfogadják, ám megmarad kívülállóknak; Budapesten születik, de Kolozsvárt nő fel; hazáiból (sic!) kétszer emigrál, egyszer Erdélyből, egyszer a II. világháború után Magyarországról.

A kötetet szerkesztő Gróh Gáspárt az a szándék vezette, hogy Cs. Szabó két világháború közötti szemlélet- és gondolkodásmódját bemutassa.

A *Levelek a száműzetésből* darabjai a két világháború közötti Magyarország helyzetét elemzik. Cs. Szabó esszéinek legfőbb érénye, hogy mindig szem előtt tartja azt a tágabb kontextust, amelyben a magyarság elmúlt évszázadait át lehet tekinteni. Természetesen rámutat a versailles-i békerend hibáira. Az akkori Csehszlovákiában tett úti élményeiről számol be, s az erdélyi városokról.

A *Magyar Néző* ciklusában az *Őszi nappalokból* olvashatunk részleteket, melyek az első bécsi döntést (1938. november 2.) előkészítő révkomáromi tárgyalásokról adnak képet. A *Magyar viktoriánusok* című rövid írásban filológusi képzettségéről tesz tanúbizonyságot, amikor a 19. századi magyar fordításirodalom ostorozóit cáfolja, egyszerűen, tényszerűen, imponáló eleganciával.

A *Belgrádi orgonák* című írása a szétesés (és lerohanás) előtt álló Szerb–Horvát–Szlovén Királyság (Jugoszlávia) szerb központjának állít emléket, a II. világháború előestéjén.

Az *Erdélyben* című ciklus írásai, s egyáltalán: minden, amit Cs. Szabó mond, talán közelebb vihet bennünket ahhoz, hogy a 20. század, s egyben Erdély történelmét, létezőmódját, népeit, sokszínű anyagi és szellemi kultúráját legalább egy kicsit megértsük; azt, hogy az együttélés

évszázados tendenciái milyen változásokat eredményeztek. A *Haza és nagyvilágban* pedig annak realitáit veszi számba, hogy mit érhetett el a századok folyamán a szellem embere, megidézvén Bessenyei Györgyöt, Babits Mihályt, Illyés Gyulát.

Nem akarom hinni, hogy Cs. Szabó László olvasása kuriózum kell hogy legyen. Esély és lehetőség arra, hogy jobban megismerjük a magyar múltat, ez pedig (még mindig, mint mindig) olyan invitálás, melynek eltenére tenni azért mégiscsak felelőtlenség lenne. Nem nagy, de releváns. Talán még annyi, hogy Európa és az Európáig *itt* van előttünk: ideje észrevenni.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

(*Természet-és Társadalombarát Fejlődésért Közalapítvány – Kortárs Kiadó, Budapest, 2005, 204 oldal, 1700 Ft*)

